

10. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – К., 1995. – С.16.
11. Тардьє А. Мир. – М., 1943. – С.184, 192, 196, 373–407.
12. Laroche J. Au Quai d'Orsay avec Briand et Poincaré. 1913–1926. – P., 1957. – P.48.
13. Пуанкаре Р. Указ. соч. – С.260.
14. Тардьє А. Указ. соч. – С.11.
15. Le Matin. – 1919, 25 Mars.
16. Липинський В. Універсалізм з хліборобської ідеології // Консерватизм. Антологія. – К., 1998. – С.128.
17. Le Matin. – 1919, 18 Mars.

РЕЗЮМЕ

ПРИОРИТЕТЫ ФРАНЦУЗСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПОСЛЕ КОМПЬЕНСКОГО ПЕРЕМИРИЯ 1918 г.

Ачкинази Б.А. (Кировоград)

В статье рассматривается проблема безопасности Франции после окончания мировой войны 1914–1918 гг. Отмечается, что несовпадение мнений относительно таких её приоритетных аспектов как безопасность границ и урегулирование “германского вопроса” вызвало раскол в политическом мире, что стало перманентным фактором всего межвоенного периода.

SUMMARY

PRIORITIES OF FRANCE SECURITY AFTER THE ARMISTICE OF KOMPIEN 1918 YEAR

Atchkinasi B. (Kirovograd)

The problem of France security after finishing of the World War 1914–1918 is considered in the article. It is noted that non-concurrence of opinions about such its priority aspects as frontier security and regulation of “German question” caused the disunity in political world and it became the permanent factor of the whole inter war period.

СУДОВИЙ ПРОЦЕС НАД В. ТУКОЮ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СЛОВАЦЬКИЙ АВТОНОМІСТСЬКИЙ РУХ (1928 – 1929 рр.)

ШНИЦЕР І.О. (Ужгород)

До початку 90-х років ХХ ст. історія Словаччини традиційно досліджувалася і вивчалася у широкому контексті чехословацької державності. Набагато менше говорилося і писалося про неї, як про самостійний суб'єкт. І лише після здобуття Словаччиною незалежності відбулася переорієнтація. Актуальності набули історичні дослідження, покликані висвітлити невідомі сторінки з історії словацького народу та дати нову об'єктивну оцінку раніше досліджуваним проблемам. До таких відноситься і історія словацького ав-

тономістського руху міжвоєнного періоду. Але, як не дивно, увагу дослідників в першу чергу привернули найменш суперечливі аспекти цього руху, в той час, як спірні й надалі очікують на об'єктивне висвітлення. Саме тому, завданням даної публікації є прослідкувати за діяльністю одного з найбільш суперечливих політиків міжвоєнного часу В. Тукою та його впливом на автономістський рух в особі людової партії в 1928 – 1929 роках. Ці хронологічні рамки обрані нами не випадково, оскільки саме в цей час проходив

судовий процес над членом Глінкової словацької трудової партії (далі ГСЛП) В. Тукою, в ході якого стали відомі усі подробиці його антидержавної діяльності, які нанесли непоправної шкоди авторитету партії та дискредитували ідею автономії Словаччини.

При написанні статті нами були використані серед іншого архівні матеріали фонду А. Глінки Словацького народного архіву в Братиславі, фондів Кошицька жупа і Кошицьке поліційне управління Кошицького державного обласного архіву а також матеріали архіву літератури та мистецтва в Мартині.

До найсуперечливіших постатей на словацькій політичній сцені в 1921 – 1929 роках, без сумніву можна віднести В. Туку. Саме він, користуючись довірою лідера словацьких автономістів А. Глінки зробив швидко партійну кар'єру та стояв при народженні і формуванні автономістської програми трудової партії. І передусім його участь у ній привела до того, що автономістський рух чеські політики розглядали не інакше, як угорську інтригу імпортовану на Словаччину. Й справді В. Тука починаючи з 1920 року за дорученням головного словацького відділення при Міністерстві закордонних справ Угорщини працював в інтересах угорської ірреденти на Словаччині [1]. Відтак, справжньою причиною його вступу до трудової партії було домогтися її приєднання до угорських опозиційних партій у боротьбі за автономію Словаччини. Причому в його розумінні вимога автономії була лише засобом на дестабілізацію ситуації на словацьких землях, їх відторгнення від республіки та повернення до Угорщини. В своїх діях був вельми обережним, оскільки добре знав приклади Ф. Єглічки та Є. Твердего, проугорську орієнтацію яких керівництво трудової партії гостро засудило, і виключило їх зі своїх лав. Але, незважаючи на усі зусилля, на початку 1928 року В. Тука допустився помилки. Бажаючи радикалізувати автономістський рух написав до новорічного номеру „Словака” статтю „В десятому році Мартинської деклара-

ції”. У ній він заявив про існування особливого „таємного пункту” в Мартинській декларації від 30 жовтня 1918 р., в якій оговорювався десятилітній випробний термін перебування Словаччини в складі чехословацької держави. По його закінченні, писав В. Тука, за словацьким народом зберігається право самостійно вирішувати свою подальшу долю. Погрожував, що термін наближається, і якщо Словаччина не отримає повної автономії, то настане „вакуум-юріс” – припинення дії усіх попередніх угод і законів [2].

Існування в Мартинській декларації „таємного пункту” не було вигадкою В. Тука, оскільки вже за кілька років до цього, дане питання широко обговорювалось в пресі. А у квітні 1926 р. навіть було предметом спеціального судового процесу. Тоді суд постановив, що ніякого таємного додатку до Мартинської декларації не існує [3]. Заперечував його існування і активний учасник зібрання в Турчанському Св. Мартині Е. Стодола. Незважаючи на це, дане питання залицалось відкритим. А В. Туку до написання цієї статті підштовхнуло те, що вважав, що йому вдалося віднайти „страчений” текст додатку завдяки допомозі інженера Ганзалика. Нічого не підозрюючи, він навіть заплатив останньому десять тисяч крон. І лише наприкінці 1928 р. дізнався, що той працює на центристські партії. Але було вже запізно, оскільки його стаття „В десятому році Мартинської декларації” з першого ж дня набула не очікувано великого розголосу. У відповідь на неї М. Іванка оприлюднив цілу серію статей, в яких звинуватив В.Туку у зв'язках з ірредентою та в прагненні відторгнути Словаччину від республіки [4]. Крім того, 26 травня 1928 р. подав на нього до суду за організацію напіввійськової організації “Родобрана”, за допомогою якої планував провести державний переворот і постачав угорській владі таємну інформацію, що стосувалася державної безпеки ЧСР. Але, оскільки В. Тука володів депутатським імунітетом, його не можна було притягти до відповідальності без згоди парламенту.

В самому ж законодавчому органі республіки питання статті В. Туки було предметом гострих дискусій ще в січні 1928 р. Чеські і словацькі депутати проурядових партій хоча з нею і не погоджувалися, виступали дуже помірковано і де-факто стали на його захист. Депутати ж опозиційних партій, зокрема І. Дерер та І. Грушовський, навпаки, виступили вкрай гостро і звинуватили В. Туку в державній зраді. Останній не очікував, що його стаття буде мати такі наслідки, а відтак виглядав дещо розгубленим. Це проявилось у тому, що на усі звинувачення і випадки у свою адресу ніяк не реагував. Очікував, яку позицію в даній ситуації займе ГСЛП. А. Глінка, нічого не знаючи про антидержавні махінації В. Туки, став на його захист [5]. На засіданні виконавчого комітету партії в Ружомберку 12 січня 1928 р. заявив, що стаття В. Туки є лише „правницько-філософськими роздумами” [6]. І хоча не усі людаки з цим погоджувались, А. Глінка в своєму парламентському виступі повідомив, що людова партія ототожнює себе з В. Тукою. А згодом додав, що В. Тука завжди діяв з його відома і за дорученням партії [7].

Тим часом, кампанія проти В. Туки набирала обертів. 12 червня 1928 р. в парламенті проти нього знову виступив І. Дерер. На цей раз предметом його виступу стала „Родобрана”. І оскільки ця напіввійськова організація була одним із головних звинувачень на адресу В. Туки зупинимося на ній детальніше. Як відомо, зібрання ГСЛП нерідко закінчувались бійками та нападами на її членів [8]. Тому, у січні 1923 р. друкований орган партії „Словак” порадив своїм прихильникам організувати в кожному населеному пункті Словаччини загони родобранців, які б допомагали поліції слідкувати за дотриманням правопорядку під час людацьких зібрань. Неможливо прослідкувати кому саме належала ініціатива створення „Родобрани”. Відомо одне, усіма організаційними питаннями, власне як і її діяльністю керував В. Тука. Проект на утворення „Родобрани” був ухвалений 13 січня 1923 р. А вже 30 січня

1923 р. людаки оприлюднили її статут [9]. Головними завданнями новоутвореної організації стали: стеження за дотриманням дисципліни на людацьких зібраннях та різні охоронні функції. Водночас, її ідейною основою проголошувалася програма ГСЛП [10]. Про напіввійськовий характер „Родобрани” свідчили її організаційна структура та спеціальні тренування членів. Крім того, родобранці мали свою форму – чорну сорочку з голубим хрестом на лівій стороні грудей.

Як і планували людаки, родобранський рух дуже швидко набув масового характеру. Вже у вересні 1923 р. кількість родобранців становила 5 тис. осіб. Налякане таким швидким зростанням, Міністерство в справах Словаччини ще 30 серпня 1923 р. заборонило діяльність „Родобрани”. Однак, тоді на її захист виступила ГСЛП, яка у травні 1924 р. навіть спробувала легалізувати діяльність „Родобрани”. І хоча їй це не вдалося, як повідомлялося в справі Міністерства внутрішніх справ спеціально організоване слідство підтвердило, що партія й надалі таємно продовжує організаційну роботу навколо „Родобрани”. Тобто, родобранський рух продовжував існувати в нелегальній формі [11]. Більше того, наприкінці 1925 р. в зв'язку із планами В. Туки налагодити контакти з чеськими фашистами [12] відбувається його активізація та радикалізація програми. Так, людацьке гасло „За Бога і народ” трансформується у „зберегти народ і державу на здорових національних засадах і релігійній основі”. Водночас, члени „Родобрани” стали виступати за очищення суспільного життя від корупції, кар’єризму, за викорінення усіх, хто „прагне зі Словаччини зробити гніздо пролетаризму і комунізму”. Критикували парламентську систему за те, що у ній панують соціалістичні партії. З 26 липня 1926 р. розпочинає виходити тижневик „Родобрана”. Спершу його тираж становив 6 тис. примірників, а вже наприкінці 1926 р. – 30 тис. Це підтверджує той факт, що протягом 1926 р. „Родобрана” набуває розмірів масової організації. Родобранські дружи-

ни існували майже у всіх містах і селах, де знаходилися філіали партії. Родобранський рух щедро фінансувався з різних джерел. Зокрема, велику допомогу йому надавала Угорщина, яка через В. Туку передала на розвиток 200 тис. крон [13].

Будучи запеклими противниками комунізму, родобранці з симпатією стежили за усіма антикомуністичними рухами. Особливо їм імпонував режим Муссоліні в Італії. І саме це використав В. Тука для формування фашистської орієнтації „Родобрани”, яка 10 вересня стала складовою ГСЛП [14]. Незважаючи на це, керівництво „Родобрани” мало відмінні від партії погляди і діяло самостійно. Зокрема, воно активно виступало проти вступу людової партії до влади та планувало брати участь у фашистському перевороті. Вже влітку 1926 р. воно уклало спеціальну угоду з чеськими фашистами на чолі з генералом Р. Гайдою, яка гарантувала Словаччині у випадку перемоги фашистів автономію [15]. Консультації з чеськими фашистами продовжувалися і в 1928 р., однак у тісну співпрацю так і не переросли. На весні 1928 р. В. Тука видає для родобранців невелику брошуру під назвою „Родобранський катехизис”. У ній він у формі запитань і відповідей висвітлював основні засади „Родобрани”. Так, відповіддю на запитання, що є її завданням було: „Зміцнювати і розширювати національну самосвідомість. Заборонити чужинцям винищувати наш народ” [16]. Але до рук родобранців дана праця, через її конфіскацію владою, так і не потрапила. Більше того, процес над В. Тукою призвів до остаточної ліквідації „Родобрани”. Останній номер її тижневика вийшов у січні 1929 р., а восени того ж року була заборонена і розпущена сама організація [17].

20 грудня 1928 р. парламент позбавив В. Туку депутатського імунітету, і на початку 1929 р. йому пред’явили звинувачення у державній зраді та до початку судового процесу помістили у одну з братиславських в’язниць. Усі спроби людаків не допустити цього були марними. Їм не

вдалося навіть домогтися його звільнення на поруки під заставу 300 тис. крон. Водночас, О. Маха і А. Снацького, які також проходили у справі В. Туки було звільнено під заставу.

В. Туку звинуватили у тому, що він під прикриттям автономії намагався відторгнути Словаччину від республіки і приєднати до Угорщини. З цією метою заснував нелегальну організацію „Родобрана”, яка фінансувалася з угорських коштів і мала 40-50 тисяч членів. Окупацію Словаччини планував провести 28 жовтня, при чому ця дата була узгоджена з угорськими військовими. Крім того, звинувачувався у зв’язках з віденським шпигунським центром та продажі таємної інформації. Звинувачення по даній справі містило 50 друкованих сторінок, і його скорочений варіант був опублікований в пресі [18].

Але навіть після цього, А. Глінка не залишив В. Туку. Більше того, аби засвідчити свою підтримку демонстративно відвідав його у в’язниці. Заявив, що вірить у Тукову невинність, а якщо буде доведено протилежне готовий розійтись з ним назавжди. Поряд с тим, багатьом людакам така позиція лідера партії була не до вподоби. І серед таких виділявся Ф. Юріга, який вже з середини 20-х років виступав проти зростаючого впливу у партії В. Туки. Тому у своїх „Людових новинах” піддав А. Глінку гострій критиці за підтримку В. Туки [19]. Писав: „Нехай вас не вводить в оману ім’я і колишня слава А. Глінки. Нещасний на старі роки дуже згрішив, коли туковину захищав і Туку крив” [20]. У своїй критиці Ф. Юріга не був самотнім, йому допомагав ще один старий людак Ф. Томанек. Разом вони розгорнули боротьбу під гаслом „очистимо партію від мадяронських елементів”. У відповідь на це, А. Глінка своїм листом закликав їх припинити шкідливу для єдності партії діяльність. Однак, Ф. Юріга і Ф. Томанек не послухались його і продовжили, аргументуючи свою діяльність тим, що вона спрямована не проти партії, а проти її мадяронських елементів. Відтак, 18 лютого 1929 р. ви-

конавчий комітет ГСЛП постановив виключити Ф. Юрігу і Ф. Томанека з лав партії. Крім того, було зупинено фінансування „Людových новин” [21]. Це стало початком акції спрямованої на очищення партії від неугодних А. Глінкові політиків. Вже незабаром з ГСЛП були виключені П. Махачек, Р. Кубіш, М. Гажік та ін.

Водночас, з особою В. Туки була пов'язана і акція священиків кошицької дієцези, спрямована проти А. Глінки і його партії. Єпископ Й. Чарський отримав петицію 140 священиків з проханням заборонити політичну діяльність ГСЛП на території кошицької дієцези [22].

Усе це, значно послабило людову партію. Тому, на майбутній процес над В. Тукою, А. Глінка, крім іншого, дивився, і як на вигідний предмет політичної агітації. Вважав, що в особі В. Туки зродиться новий словацький мученик, який допоможе партії повернути голоси радикально налаштованих словацьких виборців [23]. Й справді, процес над В. Тукою в очах народу став символом того, що ГСЛП не зрадила своїх ідей автономії. Цьому сприяла й діяльність самих людаків, які прагнучи здобути з процесу максимальні дивіденди пропагували, що члена їх партії судитимуть за те, що „радикально боровся за автономію”. Водночас, використали його і для популяризації автономістського руху на міжнародній арені.

Судовий процес над депутатом ГСЛП і головним редактором „Словака” В. Тукою та двома його помічниками О. Махом і А. Снацьким проходив в Братиславі з 29 липня по 5 жовтня 1928 р. Судовий трибунал складався з трьох суддів. Цікаво, що усі вони за національністю були чехами, що породило велику кількість чуток про нібито чеську змову. Процес викликав великий інтерес не лише в Чехословаччині, але і за кордоном. Про це свідчило й те, що його перебіг висвітлювали журналісти з Англії, Італії, Франції, Німеччини тощо. В. Туку і А. Снацького звинувачували у заснуванні в 1923-1924 рр. у Відні шпигунського центру і продажу таємної інформації ворожим країнам. Крім

того, усі троє звинувачувались в організації „Родобрани” з метою відторгнення Словаччини від республіки.

Нині не виникає сумнівів, що усі ці звинувачення, передусім на адресу В. Туки, були правдивими. Однак, влада в особі так званого Граду, будучи вельми зацікавленою в засудженні В. Туки, оскільки це б привело до виходу ГСЛП з урядової коаліції та відповідно дострокових парламентських виборів, на яких більшість утворили аграрії та дотепер опозиційні соціалісти, використовувала заборонені методи. Як повідомляв німецький консул в Братиславі, „стало відомо, що свідкам обіцяли матеріальну винагороду і навпаки, свідок який відмовлявся свідчити проти В. Туки втрачав роботу. Були задіяні і агенти – провокатори, фальшиві документи тощо. Деякі свідки – в'язні під час свідчень відмовлялися від своїх показань, мотивуючи це тим, що вони були здобуті завдяки застосуванню фізичної сили” [24].

Водночас, А. Глінка, захищаючи В. Туку, заявив в суді, що усю відповідальність за його вчинки бере на себе, оскільки він був лише виконувачем рішень партійного керівництва. І це при тому, що з показань людацьких свідків було очевидним, що усю свою діяльність за кордоном В. Тука робив самостійно, без будь-якого контролю зі сторони партії [25].

В цілому, в процесі над В. Тукою виступило 180 свідків. Суд виголосив усі пункти звинувачення доведеними і 5 жовтня 1929 р. виніс рішення: В. Туку було засуджено до 15 років позбавлення волі, А. Снацького - до трьох, а О. Маха було звільнено з-під варті прямо в залі суду. Ходили чулки, що вирок у цій справі був продиктований Прагою. Підтвердженням цьому міг бути факт, що празькі офіційні газети оприлюднили вирок ще о десятій ранку, в той час, як суд в Братиславі зробив це лише близько першої години [26].

5 жовтня 1929 р. відбулася і нарада керівництва ГСЛП, на якій людацькі міністри Й. Тісо і Л. Лабай просили дозволу подати демісії, мотивуючи їх тим, що для партії буде краще, якщо вона сама відкли-

че своїх представників з влади, і не буде очікувати поки цього не зроблять її партнери по коаліції. Але, оскільки проти виходу ГСЛП з влади був А. Глінка, дане питання залишалося відкритим. Керівництво партії вагалось. І лише після того, як стало відомо, що В. Тукові не буде дарована амністія, людацькі міністри 8 жовтня 1929 р. подали у відставку [27]. Вірили, що залишають владу не надовго. Більше того, згідно таємної інформації від 10 жовтня 1929 р. людова партія планувала, що у випадку перемоги на парламентських виборах, буде бойкотувати роботу в представницьких органах влади до тих пір, доки до конституції не будуть внесені гарантії автономії Словаччини.

17 жовтня 1929 р. відбулися парламентські вибори. ГСЛП вирішила виставити на них В. Туку своїм кандидатом номер один в Кошицькому краї, де традиційно проживало багато угорців. І це незважаючи на те, що президент Т. Масарик особисто просив А. Глінку не робити цього [28]. Та незважаючи на усі зусилля людаків, В. Тука мандату так і не отримав, більше того сама партія в порівнянні з виборами 1925 р. зазнала великих втрат і змушена була заспокоїтися з 403681 голосом та 19 депутатськими мандатами [29]. Але, навіть за таких обставин, людаки могли виділити один мандат В. Тукові. Пояснити чому цього не зробили можна тим, що ГСЛП спробувала тактику, яку пізніше в 1948 р. використали чехословацькі партії у відношенні до комуністичної: вийшла з владної коаліції, розраховуючи, що коаліційні партнери дуже її потребують і за повернення виконають усі вимоги. Однак, зрозумівши, що амністія В. Туки є для центристських партій неприйнятною в будь-якій ситуації, просто зреклися його. Та це не допомогло реалізувати її план. Добровільний вихід ГСЛП з коаліції позбавив владу необхідності вирішувати питання, як позбутися партії, що кидає тінь на усіх своїх партнерів.

7 грудня 1929 р. Ф. Удржал сформував нову коаліцію, в якій місце людаків зайняли німецькі активістські партії. Навіть при її формуванні, з ініціативи прем'єра, жодні переговори з ГСЛП не велися. Ситуацію, що склалася А. Глінка коментував словами, що словаків з Праги виганяють, а „уряд формується в союзі з чужими елементами” [30]. За таких обставин, партія була змушена знову перейти до відкритої опозиції. До цього її штовхало і незадоволення в рядах її членів, особливо молоді. Так, у меморандумі словацької академічної молоді, адресованому керівництву ГСЛП, засуджувалося його прагнення знову вступити до влади і вимагалося, аби партія остаточно визначилася зі своєю позицією до В. Туки і Праги [31]. Незадоволення молоді могло реально загрожувати розколом людової партії в майбутньому. Тому, і із цієї причини керівництво ГСЛП було змушене, хоча і нерадомо, заспокоїтися опозицією.

Таким чином, політична короткозорість А. Глінки уможливили, аби в самому серці прагнень по непохибно легітимній вимозі автономії Словаччини в рамках Чехословацької республіки, опинилася людина – В. Тука, діяльність якої в союзі з угорською владою прямувала до єдиної мети: підтримкою і радикалізацією автономістських вимог домогтися відторгнення словацьких земель від республіки та їх повернення до Угорщини. Судовий процес, в ході якого стали відомі усі антидержавні махінації В. Туки, на довгі роки дискредитував ідею автономії Словаччини та послабив позиції ГСЛП, оскільки викликав внутріпартійні суперечки і унеможливив досягнення компромісу з владою. Водночас, туковим процесом було поставлено крапку на угорських агентах в людовій партії. Після нього, незважаючи на великі зусилля Будапешту, в керівництві партії не було жодного політика, який би працював в угорських інтересах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Maroš H. Činnosť profesora Vojtecha Turku pred jeho uztupom do Slovenskej ľudovej strany roku 1922 // Historicky časopis. – Ročník 50. – 2002. – Č. 2. – S. 270.
2. Tuka V. U desiatom roku Martinskej Deklaracie. – Bratislava, b.r.vydania. – S. 3.
3. Vnuk F. Mat' svoj štat znamená život: Politická biografía Alexandra Maxa. – Bratislava, 1991. – S. 62.
4. Ivanka M. Proti tajnej irredente. – Bratislava, b.r.vydania. – S. 18.
5. Derer I. Slovensky vyvoj a ľudacká zrada. – Praha, 1946. – S. 136.
6. Brezovsky J. Cesta k samostatnosti. Na okraj Tukovej borby. – Bratislava, 1941. – S. 52.
7. Vnuk F. Andrej Hlinka tribun slovenskeho narodu. – Bratislava, 1998. – S. 75.
8. Slovensky Narodni Archiv (SNA), Bratislava. – F.A. Hlinka. – Kr. 24. – Inv. č. 1060.
9. Kramer J. Slovenske autonomisticke hnutie v rokoch 1918-1929. – Bratislava, 1962. – S. 313.
10. Štatny oblastny archiv v Košiciach (ŠOAK). – F. Policajne riaditeľstvo v Košiciach. – Kr. 5. – Inv. č. 79
11. ŠOAK. – F. Košická župa. – Kr. 102. – Inv. č. 84.
12. История Чехословакии. – М., 1960. Т.3 – С. 160.
13. Sládek Z. K otázke financovania slovenských buržoaznych politických stran za prvého Republiky // Historicky časopis. – Ročník 36. – 1988. – Č. 3. – S. 387.
14. Potemra M. Slovenska ľudova strana na východnom Slovensku v rokoch 1923-1929 // Historicky zborník 8 (1998). – Martin, 1998. – S. 54.
15. Kramer J. Slovenske autonomisticke... – S. 344.
16. Vnuk F. Obrana narodnych prav // Narodny kalendár. – Martin, 1988. – S. 142.
17. Vnuk F. Mat' svoj štat... – S. 49.
18. Manfred A. Proces s Vojtehom Tukom zo spravodajstva nemeckeho konzulátu v Bratislave (Dokumentačne prílohy) // Historicky časopis. – Ročník 40. – 1992. – Č. 2. – S. 721.
19. ŠOAK. – F. Policajne riaditeľstvo v Košiciach. – Kr. 16. – Inv. č. 137.
20. Vnuk F. Andrej Hlinka... – S. 77.
21. Bartlova A. Ferdiš Juriga a Slovenska ľudova strana // Ferdiš Juriga. – Bratislava, 1992. – S. 45.
22. ŠOAK. – F. Košická župa. – Kr. 219. – Inv. č. 87.
23. Lukeš M. Kauza Tuka // Historická revue. – Ročník XI. – 2000. – Č. 5. – S. 16.
24. Manfred A. Proces s Vojtehom Tukom... – S. 724.
25. SNK – Archiv literatury a umení. Signatura: 174 AN 10.
26. Manfred A. Proces s Vojtehom Tukom... – S. 724.
27. Kramer J. Slovenske autonomisticke... – S. 435.
28. Kronika Slovenska. 2. Slovensko v dvadsiatom storočí. – Praha, 1999 – S. 170.
29. Ročenka Československe republiky. – Praha, 1931. – S. 205.
30. Rychlík J. Češi a Slováci ve 20. Století. – Bratislava, 1998. – S. 120.
31. Kramer J. Slovenske autonomisticke... – S. 439.

РЕЗЮМЕ

СУДЕБНЫЙ ПРОЦЕСС НАД В. ТУКОЙ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА СЛОВАЦКОЕ АВТОНОМИЧЕСКОЕ ДВИЖЕНИЕ (1928-1929 гг.)

Шницер И.Е. (Ужгород)

В статье рассматривается судебный процесс над В. Тукой, в ходе которого стали известны детали его антигосударственной деятельности, которая на долгие годы дискредитировала идею автономии Словакии, вызвала внутрипартийные разногласия в ГСЛП и ее конфликт с властью.

SUMMARY

THE LAW PROCESS ON V. TUKA AND ITS INFLUENCE ON THE SLOVAK AUTONOMOUS MOTION

Schnitzer I. (Ushgorod)

The article is considered the law process on V. Tuka, in the course of which become known details about the activity by V. Tuka against the state. This activity discredited for long years the idea about Slovak autonomy and has caused inside the party discords in GSLP and its conflict with authority.